

Sygn. akt I PK 277/05

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 12 czerwca 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Józef Iwulski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jerzy Kwaśniewski

SSN Zbigniew Myszka

w sprawie z powództwa G. D.

przeciwko S. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w T.

o odszkodowanie, wynagrodzenie za pracę, ekwiwalent za urlop,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 12 czerwca 2006 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i

Ubezpieczeń Społecznych w K.

z dnia 23 czerwca 2005 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu - Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. do
ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód G. D. domagał się zasądzenia od pozwanej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w T. wynagrodzenia za lipiec 2003 r. w kwocie 12.000 zł, ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystany urlop wypoczynkowy w kwocie 18.355 zł oraz odszkodowania za niezgodne z prawem rozwiązanie umowy o pracę.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w T. ustalił, że w dniu 1 lipca 2002 r. została zawarta umowa o pracę pomiędzy powodem a stroną pozwaną reprezentowaną przez J. S. członka rady nadzorczej, na podstawie której powód został zatrudniony na stanowisku prezesa zarządu, w pełnym wymiarze czasu pracy na czas nieokreślony. W umowie określono wynagrodzenie miesięczne powoda na kwotę 1.000 zł brutto oraz wskazano, że może być ona rozwiązana przez każdą ze stron za wypowiedzeniem, do obliczania którego mają zastosowanie przepisy Kodeksu pracy, a jego przyczyną może być w szczególności odwołanie ze stanowiska prezesa. W dniu 5 maja 2003 r. została zawarta umowa o pracę pomiędzy powodem a pozwaną reprezentowaną przez J. S. przewodniczącego rady nadzorczej, na podstawie której powód miał świadczyć pracę na stanowisku prezesa zarządu-dyrektora generalnego spółki na czas nieokreślony. Rada nadzorcza pozwanej nie posiadała regulaminu, a jej decyzje zapadały w formie uchwał. Nie odbyło się żadne posiedzenie rady nadzorczej ani nie podjęto stosownej uchwały w przedmiocie udzielenia J. S. upoważnienia do zawarcia umowy o pracę z powodem. Uchwałą nr 1 nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników z dnia 17 czerwca 2003 r. powód został odwołany z funkcji prezesa zarządu pozwanej. Uchwałą nr 2 tego zgromadzenia z tej samej daty z dniem 18 czerwca 2003 r. do pełnienia funkcji prezesa zarządu powołano J. M. Uchwałą nr 1 nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników pozwanej z dnia 30 lipca 2003 r. powołano z tym dniem S. K. do reprezentowania spółki we wszystkich sprawach dotyczących członków jej zarządu, w tym do podpisywania i rozwiązywania umów o pracę. Oświadczeniem z dnia 30 lipca 2003 r., doręczonym powodowi w dniu 31 lipca 2003 r., strona pozwana, działając przez pełnomocnika S. K., rozwiązała z powodem umowę o pracę zawartą w dniu 1 lipca 2002 r. z zachowaniem okresu

wypowiedzenia wynoszącego 1 miesiąc, który upłynął w dniu 31 sierpnia 2003 r. Jako przyczynę wypowiedzenia wskazano odwołanie z funkcji prezesa zarządu. Zobowiązano powoda do wykorzystania urlopu wypoczynkowego w okresie wypowiedzenia i w pozostałym zakresie zwolniono go z obowiązku świadczenia pracy. Pismem z dnia 30 lipca 2003 r. pełnomocnik zgromadzenia wspólników poinformował powoda, że umowa o pracę zawarta w dniu 5 maja 2003 r. jest bezskuteczna. Od dnia 1 sierpnia 2003 r. powód przebywał na zwolnieniu lekarskim. Za lipiec 2003 r. wypłacono powodowi wynagrodzenie w kwocie 1.000 zł brutto. Powód wypełnił karty urlopowe na dni: 11 lutego 2003 r., od 13 do 14 marca 2003 r. - 2 dni, od 22 do 30 kwietnia 2003 r. - 7 dni oraz od 11 do 18 lipca 2003 r. - 5 dni, które sam akceptował. Pozwana wypłaciła powodowi ekwiwalent za 20 dni niewykorzystanego urlopu wypoczynkowego w kwocie 952,38 zł brutto.

Umowa pozwanej spółki stanowi, że ustanowienie pełnomocnika spółki do zawierania w jej imieniu umowy o pracę z członkami zarządu spółki wymaga uchwały zgromadzenia. Umowę o pracę z członkami zarządu zawiera zgromadzenie wspólników reprezentowane przez specjalnie umocowanego pełnomocnika. Rada nadzorcza działa na podstawie regulaminu uchwalonego przez zgromadzenie wspólników. Rada nadzorcza wykonuje stały nadzór nad działalnością spółki, a do szczególnych jej obowiązków należy stawianie wniosków o udzielenie absolutorium zarządowi. Nadzór rada wykonuje w zespole w składzie co najmniej 3 członków. Uchwałami z dnia 27 czerwca 2003 r. nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników pozwanej odwołano z tym dniem z funkcji członka rady nadzorczej J. S. i powołano do pełnienia funkcji członka rady nadzorczej M. H. oraz, w związku z rezygnacją w dniu 25 czerwca 2003 r. W. J., z dniem 27 czerwca 2003 r. powołano do pełnienia funkcji członka rady nadzorczej S. K. Jedynym udziałowcem strony pozwanej jest spółka akcyjna "Si". W dniu 2 kwietnia 2002 r. została zawarta na czas nieokreślony umowa generalna o współpracy pomiędzy spółką "Si" a stroną pozwaną. Od 8 czerwca 1999 r. powód był członkiem zarządu spółki "Si". W dniu 1 grudnia 2002 r. została zawarta na czas nieokreślony umowa o świadczenie usług pomiędzy powodem a Spółką "Si" za wynagrodzeniem w kwocie 12.000 zł miesięcznie. Umowa ta wygasła z dniem 16 czerwca 2003 r., to jest z dniem ogłoszenia upadłości spółki "Si". W czerwcu 2003 r. strona pozwana była

zadłużona wobec spółki "Si" na kwotę około 4 miliony zł. Do maja 2003 r. powód pobierał od spółki "Si" wynagrodzenie za pracę świadczoną na rzecz strony pozwanej. W dniu 30 lipca 2004 r. nadzwyczajne zgromadzenie wspólników strony pozwanej podjęło uchwałę o rozwiązaniu spółki i otworzyło jej likwidację oraz powołało likwidatora.

Sąd Rejonowy zważył, że zgodnie z art. 210 § 1 Kodeksu spółek handlowych, w umowie między spółką a członkiem zarządu oraz w sporze z nim spółkę reprezentuje rada nadzorcza lub pełnomocnik powołany uchwałą zgromadzenia wspólników. Z § 22 umowy pozwanej spółki wynika, że umowę o pracę z członkami zarządu zawiera zgromadzenie wspólników reprezentowane przez specjalnie umocowanego pełnomocnika. Zgodnie z utrwalonym w orzecznictwie poglądem dotyczącym art. 203 Kodeksu handlowego, który pozostaje aktualny w odniesieniu do art. 210 k.s.h., zawarcie umowy o pracę przez spółkę z naruszeniem tego przepisu powoduje jej nieważność. J. S. nie był upoważniony do zawarcia umowy o pracę z powodem, zarówno w dniu 1 lipca 2002 r., jak również w dniu 5 maja 2003 r. Nie został bowiem zgodnie z umową pozwanej spółki do tego umocowany przez zgromadzenie wspólników. Zdaniem Sądu Rejonowego, nie można też uznać, że uprawnienie do zawarcia umów o pracę z powodem wynikało z upoważnienia udzielonego mu przez radę nadzorczą. Rada nadzorcza podejmuje decyzje kolegialnie, a brak jest jakichkolwiek dowodów, aby podjęła uchwały w przedmiocie udzielenia takiego upoważnienia. Wobec tego Sąd Rejonowy uznał, że pomiędzy stronami nie doszło do nawiązania stosunku pracy ani w dniu 1 lipca 2002 r., ani w dniu 5 maja 2003 r. Zdaniem Sądu, nie można zgodzić się ze stanowiskiem, że umowa o pracę z dnia 1 lipca 2002 r. została konwalidowana przez pełnomocnika spółki powołanego uchwałą walnego zgromadzenia, który w oświadczeniu z dnia 30 lipca 2003 r. wypowiedział powodowi właśnie tę umowę o pracę z dnia 1 lipca 2002 r. Obie umowy o pracę były bowiem nieważne od chwili ich zawarcia, gdyż zostały zawarte przez nieuprawniony podmiot. W związku z tym - według Sądu Rejonowego - powód nie był pracownikiem strony pozwanej i nie przysługuje mu wynagrodzenie za pracę, ekwiwalent pieniężny za niewykorzystany urlop wypoczynkowy oraz odszkodowanie z tytułu niezgodnego z prawem rozwiązania umowy o pracę za wypowiedzeniem.

Wyrokiem z dnia 25 czerwca 2005 r., Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. oddalił apelację powoda. Sąd Okręgowy zaaprobował pogląd Sądu pierwszej instancji, że J. S. nie był upoważniony do zawarcia z powodem umów o pracę z dnia 1 lipca 2002 r. oraz z dnia 5 maja 2003 r. Sąd Rejonowy trafnie uznał więc, że pomiędzy stronami nie doszło do nawiązania stosunku pracy na podstawie tych umów.

Skargę kasacyjną od tego wyroku wniósł powód, który zarzucił naruszenie: 1) art. 11 oraz art. 22 § 1 i § 1¹ k.p. przez nieuwzględnienie, że w przypadku, gdy nieważna jest pisemna umowa o pracę z uwagi na uchybienia w reprezentacji pracodawcy, do nawiązania stosunku pracy może dojść i doszło przez złożenie oświadczeń dorozumianych, wynikających z zachowania stron, w szczególności przez dopuszczenie powoda do wykonywania pracy i zapłatę wynagrodzenia; 2) art. 60 k.c. w związku z art. 300 k.p. przez oddalenie roszczeń powoda w sytuacji, gdy mimo nieważności umowy o pracę zawartej w formie pisemnej, strony łączyła ważna umowa o pracę zawarta *per facta concludentia*; 3) art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c. przez niewystarczające wyjaśnienie w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku jego podstawy faktycznej i prawnej, a w szczególności przyczyn, dla których Sąd nie uwzględnił zarzutów powoda podniesionych w apelacji, dotyczących nawiązania umowy o pracę *per facta concludentia*. W uzasadnieniu skargi kasacyjnej powód wywiódł w szczególności, że stosownie do art. 11 k.p., nawiązanie stosunku pracy oraz ustalenie warunków pracy i płacy, bez względu na podstawę prawną tego stosunku, wymaga zgodnego oświadczenia woli pracodawcy i pracownika. Z kolei art. 22 § 1 k.p. stanowi, że przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca - do zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem. Zatrudnienie w tych warunkach jest zatrudnieniem na podstawie stosunku pracy, bez względu na nazwę zawartej przez strony umowy. Przepisy Kodeksu pracy nie przewidują formy pisemnej umowy o pracę pod rygorem nieważności, ani też dla celów dowodowych. Mimo wprowadzenia wymagania zachowania formy pisemnej, dopuszcza się możliwość nawiązania stosunku pracy w inny sposób, np. przez dopuszczenie do pracy. Umowa o pracę zawarta w innej

formie niż pisemna nie jest zatem nieważna i jest prawnie skuteczna. Zdaniem powoda, Sąd Okręgowy, dzieląc pogląd o nieważności pisemnych umów o pracę, powinien ocenić, czy pomiędzy stronami nie doszło do zawarcia umowy o pracę w sposób dorozumiany. Powołując się na orzeczenia Sądu Najwyższego, powód podniósł, że w stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy zostały spełnione wszystkie cechy stosunku pracy. Powód nie był współnikiem pozwanej spółki, a więc nie występował w jego przypadku "związek kapitał-władza", będący podstawą do przyjęcia braku podporządkowania pracowniczego. Brak jest także podstaw dla przyjęcia, aby zawarcie umowy o pracę pomiędzy powodem a pozwaną zmierzało do obejścia prawa. Po zawarciu przez strony w dniu 5 maja 2003 r. kolejnej umowy o pracę (uznanej za nieważną) - w ocenie powoda - między stronami nawiązał się *per facta concludentia* kolejny stosunek pracy. Powód, będący prezesem zarządu, został dopuszczony do pracy na stanowisku dyrektora generalnego, z czym wiązało się nie tylko pełnienie funkcji członka zarządu, ale także objęcie stanowiska dyrektora generalnego. Zmiana ta wynikała z tego, że powód nie prowadził w pozwanej spółce działalności wyłącznie związanej z wykonywaniem czynności członka zarządu, ale również angażował się w bezpośrednią działalność operacyjną spółki, polegającą na pozyskiwaniu zamówień klientów, organizacji współpracy z partnerami handlowymi, negocjacjami finansowymi, prowadzeniem projektów. Powód jako dyrektor generalny i prezes zarządu był podporządkowany zgromadzeniu wspólników i radzie nadzorczej. Nie mógł powierzyć wykonania swoich obowiązków osobie trzeciej, lecz był zobowiązany wykonywać je osobiście. Powód został dopuszczony do pracy przez pozwanego na warunkach określonych umową z dnia 5 maja 2003 r., co potwierdza wypłacenie mu przez pozwaną spółkę wynagrodzenia za maj i czerwiec 2003 r. w wysokości ustalonej tą umową, to jest w kwocie 12.000 zł brutto oraz odprowadzenie z tego tytułu zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych i składek na ubezpieczenia społeczne oraz zdrowotne (tak jak za pracownika), a także wystawienie świadectwa pracy. Ponadto, po odwołaniu powoda z funkcji prezesa zarządu, przekonanie pozwanego o pozostawaniu powoda w stosunku pracy potwierdza zatwierdzenie wniosku urlopowego przez nowego prezesa, a także złożenie przez pozwaną oświadczenia o wypowiedzeniu umowy o pracę.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ocena Sądów obu instancji, że obie pisemne umowy o pracę zawarte przez strony (w dniu 1 lipca 2002 r. oraz w dniu 5 maja 2003 r.) były nieważne, jest trafna i nie jest kwestionowana w skardze kasacyjnej. W tym zakresie wykładnia stosownych przepisów (art. 210 k.s.h.) jest utrwalona w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. np. uchwała z dnia 8 marca 1995 r., I PZP 7/95, OSNAPiUS 1995 nr 18, poz. 227; wyrok z dnia 14 października 1997 r., I PKN 319/97, OSNAPiUS 1998 nr 15, poz. 450; wyrok z dnia 23 września 1997 r., I PKN 276/97, OSNAPiUS 1998 nr 13, poz. 397; wyrok z dnia 5 lutego 1997 r., II UKN 86/96, OSNAPiUS 1997 nr 20, poz. 404; wyrok z dnia 17 grudnia 1996 r., II UKN 37/96, OSNAPiUS 1997 nr 17, poz. 320; wyrok z dnia 23 stycznia 1998 r., I PKN 489/97, OSNAPiUS 1999 nr 1, poz. 8). Sądy nie uwzględniły jednak również utrwalonej w orzecznictwie Sądu Najwyższego wykładni, że do zawarcia ważnej umowy o pracę może dojść przez dopuszczenie do wykonywania pracy na warunkach (nieważnej) umowy o pracę przez podmioty właściwe do reprezentacji pracodawcy. Nie chodzi przy tym o konwalidację pierwszej (nieważnej) umowy o pracę (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów NSA z dnia 10 lipca 2000 r., FPS 3/00 i FPS 4/00, ONSA 2001 nr 1, poz. 87), ale o zawarcie w sposób dorozumiany nowej umowy o pracę. Ważność takiej umowy oraz ocena, czy została zawarta umowa o pracę, zależą od rozważenia okoliczności konkretnej sprawy w zakresie właściwej reprezentacji spółki, celów, do jakich zmierzają strony zawieranej umowy (czy umowa nie zmierza do obejścia prawa) oraz zachowania elementów konstrukcyjnych właściwych dla stosunku pracy, a w szczególności cechy szeroko rozumianego podporządkowania pracownika w procesie świadczenia pracy. Nawiązanie stosunku pracy, wymagające zgodnego oświadczenia woli pracownika i pracodawcy (art. 11 k.p.), może nastąpić nie tylko przez wyraźne i ujęte w formie pisemnej oświadczenia woli, jak tego wymagają przepisy (art. 29 k.p.), ale także przez złożenie oświadczeń dorozumianych, wynikających z zachowania stron. Takie dorozumiane zawarcie umowy o pracę istnieje zwykle wówczas, gdy pracodawca dopuszcza pracownika do wykonania pracy i płaci mu wynagrodzenie (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2000 r., I PKN 404/99, OSNAPiUS 2001 nr 10, poz. 347; z dnia 6 października 2004 r., I PK 488/03, OSNP 2005 nr 10,

poz. 145; OSP 2006 nr 1, poz. 7 z glosą Ł. Pisarczyka oraz z dnia 5 listopada 2003 r., I PK 633/02, OSNP 2004 nr 20, poz. 346).

Sąd drugiej instancji w ogóle nie rozważył takiej możliwości, co powoduje uznanie trafności podniesionych w skardze zarzutów naruszenia art. 11 i 22 k.p. W stanie faktycznym sprawy należy więc ocenić, czy wskutek dopuszczenia powoda do pracy na warunkach określonych w pisemnych umowach doszło do nawiązania stosunków pracy o takiej treści. Ocena ta powinna być dokonana odrębnie względem warunków wynikających z każdej z zawartych z powodem umów (w dniu 1 lipca 2002 r. oraz w dniu 5 maja 2003 r.), gdyż inne były okoliczności faktyczne ich dotyczące. W szczególności po zawarciu pierwszej z tych umów powód świadczył za wynagrodzeniem pracę przez dłuższy okres, co może przemawiać za akceptacją treści stosunku pracy wynikającej z tej umowy przez organy uprawnione do reprezentacji pozwanej spółki. W razie uznania, że doszło w ten sposób do nawiązania stosunku pracy merytorycznej ocenie będzie podlegało roszczenie o odszkodowanie za niezgodne z prawem rozwiązanie umowy o pracę. Powód dochodzi jednak także roszczeń wynikających z umowy o pracę (przekształcenia jej treści) z dnia 5 maja 2003 r. Okoliczności związane ze świadczeniem pracy na warunkach tej umowy nie zostały ocenione, a są wśród nich takie, które mogą przemawiać za brakiem aprobaty dla warunków pracy i płacy wynikających z tej umowy przez organy upoważnione do reprezentacji spółki oraz okoliczności wskazane przez powoda w skardze kasacyjnej, których uwzględnienie może prowadzić do odmiennych wniosków.

Z tych względów na podstawie art. 398¹⁵ § 1 i art. 108 § 2 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

/tp/